

¹ Tekst en foto's Ruud Metselaar– www.comomeerinfo.nl

Het futurisme

Inleiding

Eerder voerde ik u langs de gebouwen in Como in de stijl van het Rationalisme, de stroming die opkwam in 1926 en die juist in Como zo sterk vertegenwoordigd is². Deze architectuurstijl was echter een product van het Futurisme en ook hierin speelde Como een belangrijke rol. Dit was namelijk de stad waar de jonge architect Antonio Sant'Elia woonde en werkte en die met zijn publicatie in 1914 van het *Manifest van de futuristische architectuur*, hieraan vorm gaf. Bij de rondwandeling door Como, die ik de Nieuwsbrief 1(2016) beschreef, passeerden we zijn woning in de via Cantu 50, vlak bij de Porta Torre.

In deze Nieuwsbrief geef ik eerst een kort overzicht van het futurisme in brede zin en daarna volgt een sectie over Sant'Elia en het futurisme in de architectuur.

Het Futurisme

Het futurisme is een stroming in de kunsten in de jaren voor de eerste wereldoorlog. Het begon als literaire stroming met de publicatie van het *Futuristisch Manifest* op 20 februari 1909 door de dichter en toneelschrijver Filippo Tommaso Marinetti (zie de tekst aan het eind van deze Nieuwsbrief). Doordat zijn artikel op de voorpagina van het Parijse dagblad Le Figaro verscheen, trok het onmiddellijk internationale aandacht. Al snel traden ook kunstenaars uit andere kunstrichtingen toe tot de futuristische beweging: schilderkunst, fotografie, film, ballet, muziek.

Het futurisme was gericht op de toekomst en verwierp alle kunstvormen uit het verleden. Het verheerlijkte beweging, snelheid, techniek en oorlog. Alle verworvenheden van de moderne techniek, zoals elektriciteit, stoommachines, auto's, radio, treinen, vliegtuigen, fotografie, werden verheerlijkt. Gevestigde normen en waarden werden verworpen, bibliotheken en academies moesten worden vernietigd; moralisme bestreden. Kunstenaars moesten de dynamiek van de nieuwe tijd uitdragen. Moed, durf, rebellie en gevaar waren de ware deugden en de oorlog, militarisme, patriottisme en anarchisme werden verheerlijkt. Zo schreef de futurist Pradella zelfs een compositie onder de naam "Een hymne op de oorlog". Het futurisme richtte zich op een glorierijke toekomst van Italië en sprak daarmee vele Italianen aan, het riep ook

---

¹ Verzoeken om toezending per email aan: r.metselaar@comomeerinfo.nl

² Nieuwsbrief 6(2014) en 3(2015)

nationalistische gevoelens op. De ideeën, samengevat als ‘vivere pericolosamente’ (gevaarlijk leven), spraken ook Mussolini aan.

1. De futuristen in Parijs t.g.v. de schilderijen tentoonstelling in februari 1912: de schilders Russolo, Carra, Boccioni, Severini en in het midden Marinetti.

Marinetti was een uitstekende propagandist van de nieuwe beweging. Tijdens zgn. *Serate* traden hij en andere futuristen in direct contact met het publiek, waarbij ze dit provoceeden door hun toespraken. Ze bedreven ook politieke agitatie door in te spelen op het *irredentisme*, het gevoel dat Italië tekort was gedaan bij de eenwording in 1860, door Triest, Fiume en Zuid-Tirol onder gezag van Oostenrijk-Hongarije te laten (*Italia irredenta* betekent "het (nog) niet teruggewonnen (deel van) Italië"). Tijdens een opvoering van een opera van Puccini in Milaan ontrolde Marinetti na de eerste acte vanaf het balkon een grote Italiaanse vlag, luid schreeuwend “weg met Oostenrijk!”. De futurist Boccioni, iets verder op het balkon, ontrolde daarop de Oostenrijkse vlag en stak die in brand. Ook beklom Marinetti met enkele aanhangers de klokkentoren op het San Marcoplein in Venetië en strooide vandaar af tienduizenden pamfletten waarin ze de stad beschuldigden als “markt voor antiquairs” en ze de bewoners aanspoorden “de stinkende kanalen te dempen met de melaatse en verkrumelde paleizen”. Hij wilde een eind maken aan de verering van de traditionele Italiaanse cultuur. “Geen meesterwerk zonder agressief karakter” stelde hij, “musea zijn kerkhoven, vernietig de traditie” ... de wereld heeft zich verrijkt met een nieuwe schoonheid: de schoonheid van de snelheid.

In verschillende Europese steden werden provocerende toespraken gehouden en conferenties georganiseerd, waardoor het futurisme in het middelpunt van de belangstelling kwam te staan.

De futuristische schilderkunst

De eerste belangrijke bijdrage aan het futurisme kwam door de toetreding van de schilders Boccioni, Balla, Carrà en Severini, die in februari 1910 *het Manifest van de futuristische schilders* publiceerden. Zij stelden in hun manifest o.a. : - kunstcritieken doen niet ter zake of zijn nadelig, - alle versleten onderwerpen moeten vervangen worden om de wervelwind van het moderne leven uit te drukken, een leven van staal, koortsige energie, trots en snelheid, - men moet zich verzetten tegen de tirannie van begrippen als ‘harmonie’ en ‘goede smaak’. In februari 1912 werd in Parijs de eerste tentoonstelling van futuristische schilderkunst gehouden. Vooral de werken Boccioni, Carrà en Severini waren van hoge kwaliteit. Kenmerken van hun

schilderijen waren: - het uitbeelden van beweging door herhaling, vervorming en fragmentatie, - de inspiratie door techniek, snelheid en geweld. Het schilderij van Balla, *Abstracte snelheid en geraas* (Fig.2) is daarvan een goed voorbeeld: we zien hoe een rode auto aan ons voorbij raast.

2. Giacomo Balla – *abstracte snelheid en geraas*, 1913- '14; Peggy Guggenheim museum, Venetië

De futuristische architectuur

De futuristische architectuur is onverbreeklijk verbonden met de naam van Antonio Sant'Elia. Hij werd geboren in Como op 30 april 1888 en na een studie voor civiel ingenieur schreef hij zich in 1909 in voor de driejarige architectuuropleiding van de Academia di Brera in Milaan. Hier raakte hij bevriend met de schilders Carlo Carrà en Mario Chiattoni. Bij hun veelvuldige bezoeken aan de cafés Cova en Campari ontmoetten ze vaak Ugo Boccioni en kwamen ze in contact met het futurisme. In 1913 opende hij zijn eigen architectenbureau, waar hij een aantal klassieke villa's ontwierp, een graf voor de familie Caprotti op het kerkhof van Monza en in 1914, na de dood van zijn vader, een graf voor hem op het kerkhof in Como. In de avonduren echter werkte hij aan een aantal revolutionaire ontwerpen, die hij in maart 1914 presenteerde in Milaan op de tentoonstelling van de Associatie van Lombardijse Architecten, onder de naam Città Nuova (Nieuwe Stad) (Fig.4). Hiermee werd zijn naam als architect voor altijd, ook internationaal gevestigd. Als goed futurist publiceerde hij op 11 juni het *Manifest van de Futuristische Architectuur* (zie de tekst hiervan aan het eind van deze Nieuwsbrief). In dit geschrift rekende hij af met de decadentie en burgerlijkheid van het fin de siècle en opende hij

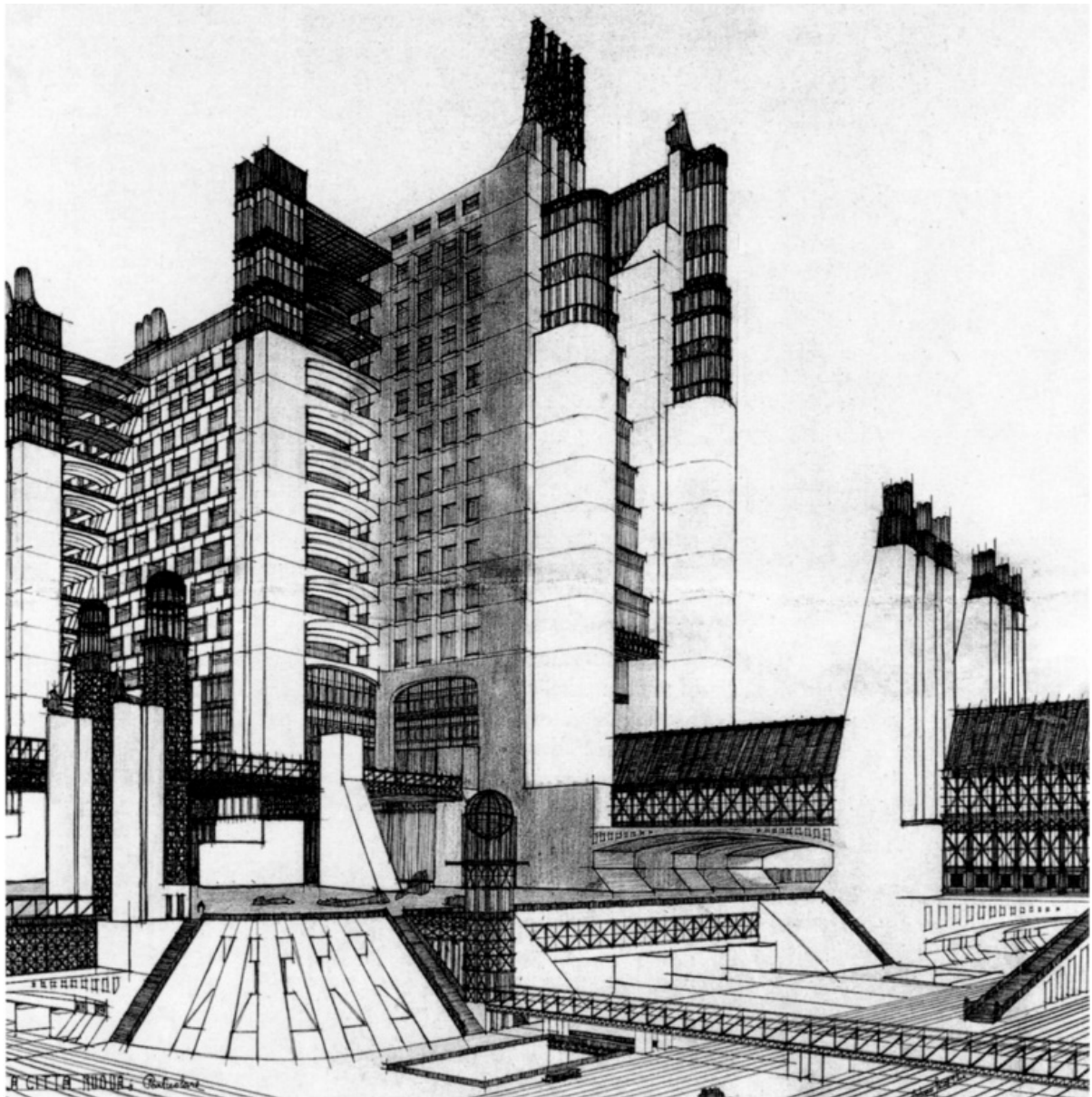
voor Italië de weg naar het modernisme. Hij kreeg daarbij steun van zijn studievriend Mario Chiattoni. Zoals duidelijk tot uiting zou komen in zijn ontwerpen, was Sant'Elia gefascineerd door de Amerikaanse wolkenkrabbers en de mogelijkheden van nieuwe materialen. Ook werd hij beïnvloed door de Weense architect Adolf Loos, die als eerste, al in 1898, kritiek leverde op de Art Nouveau met zijn onnodige ornamenten. In zijn manifest noemt Sant'Elia steden als Florence, Rome en Venetië 'drie etterende zweren'. De moderne stad moest op een 'lawaaaiige werf lijken' en overal snel, beweeglijk en dynamisch zijn; het futuristisch huis moet op een 'reusachtige machine' lijken. Alles zal voortdurend vernieuwd worden: "Onze huizen zullen korter bestaan dan ons leven. Iedere generatie zal zijn eigen stad opnieuw moeten maken". Zijn levenswerk, de 'Città Nuova', bestond uit een reeks schetsen met visioenen van een stad met wolkenkrabbers, voorzien van terrassen. Aan de bovenzijde van de gebouwen was de draagconstructie zichtbaar en de liftschachten waren aan de buitenkant van de gebouwen. Hij schreef: "De liften moeten zich niet in een hoekje verschuilen als solitaire rupsen op zoek naar een huisje; maar de trappen – overbodig geworden- moeten worden opgegeven en de liften moeten langs de gevel klimmen als slangen van ijzer en glas". De gebouwen zijn kolossaal en getuigen van een industriële ethiek. De nadruk van de futuristen op snelheid en dynamiek vinden we terug in wegen en transportsystemen zonder belemmeringen, op verschillende hoogtes met faciliteiten voor treinen en vliegtuigen: "De straat zal niet langer als een deurmat voor de drempel liggen, maar zal over meerdere verdiepingen de aarde induiken en het verkeer verzamelen, met verbindingen naar metalen roltrappen en hogesnelheid transportbanden". In zijn tekeningen zien we ook zijn liefde voor elektriciteitscentrales (Fig.5).

3. Antonio Sant'Elia

De acties van de futuristen kwamen in een politiek al zeer bewogen tijd. Italië was in het geheim lid van een verbond met Duitsland en Oostenrijk- Hongarije, maar het irredentisme maakte aansluiting bij Frankrijk en Engeland meer voor de hand liggend. De Italiaanse katholieken waren tegen een oorlog met het katholieke Oostenrijk en de socialisten waren tegen iedere oorlog. Alleen de beginnende nationalistische partij zag in de oorlog een kans om Italië weer een machtig land te maken. De futuristen zetten zich ook vol in voor de oorlog. Daarnaast was er de populairste Italiaanse schrijver en vurig nationalist Gabriele d'Annunzio. Hij was een van de rijkste mensen in het land maar leefde zodanig boven zijn stand dat hij om zijn schuldeisers en ex-minnaressen te ontlopen in 1910 naar Parijs was gevlucht. Vanuit die stad stuurde hij zijn geschriften, waarin hij droomde van grote veldslagen en heldhaftigheid. Tijdens overvloedige diners had hij, in wit pak, toosten uitgebracht "op de rozen die uit het bloed zullen vloeien".

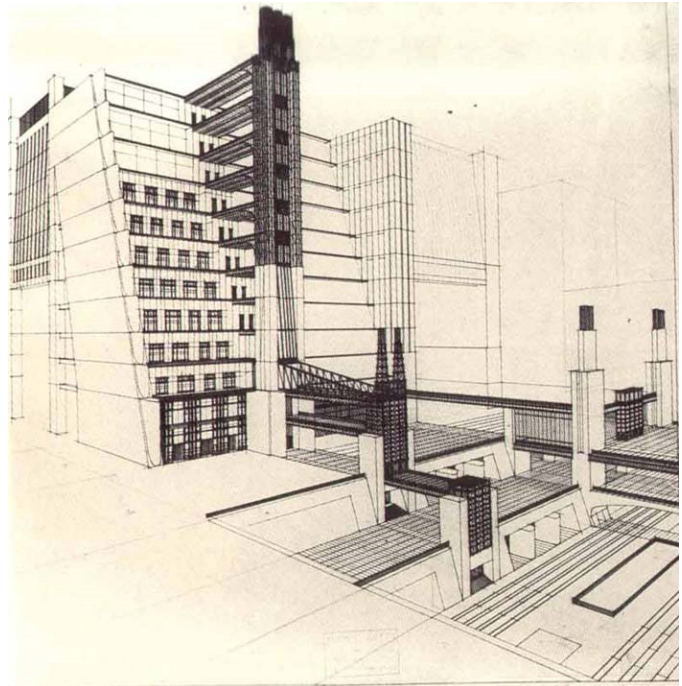
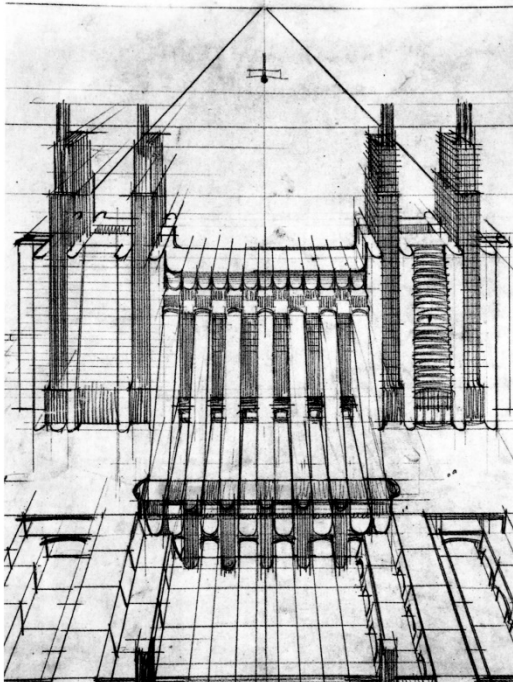
Toen hij op 5 mei 1915 terugkeerde in Italië stonden de perrons vol mensen die hem toejuichten. Binnen een week vonden er in de grote steden nationalistische massademonstraties plaats. D'Annunzio sprak in Rome een menigte van 200.000 mensen toe en spoorde die aan tegenstanders van de oorlog aan te pakken: "Formeer patrouilles! Wacht ze op! Overmeester ze!... Als er bloed vloeit zal het net zo gezegend zijn als het bloed dat vloeit in de loopgraven". Liberale parlementariërs die tegen de oorlog waren, werden op straat mishandeld en tenslotte stemde het parlement op 20 mei in met de oorlog. '

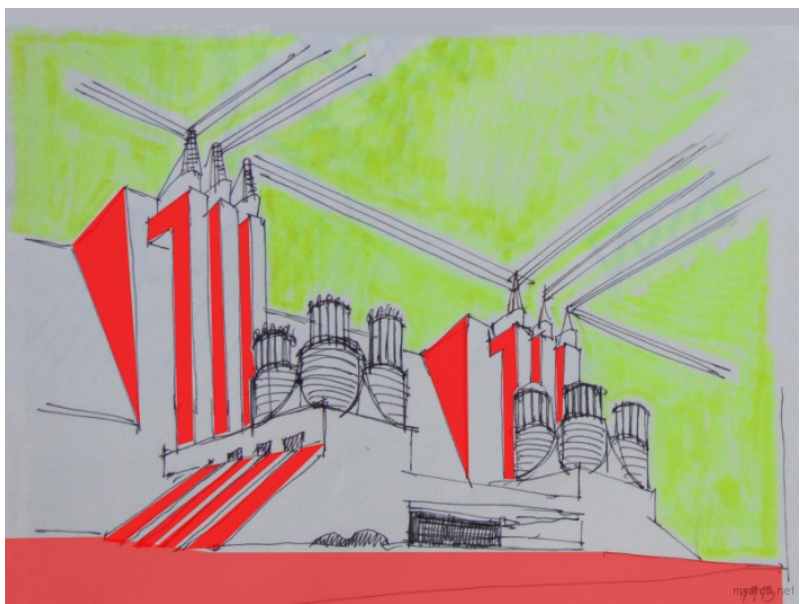
4. . Antonio Sant'Elia - De Nieuwe Stad. - Appartementengebouw met uitwendige liften en overdekte passage op drie niveaus (trams, auto's, voetgangers).

De enige hygiëne ter wereld', had Marinetti de oorlog genoemd in zijn futuristisch manifest. Het waren niet alleen holle woorden, want toen de oorlog uitbrak, meldden de futuristische kunstenaars zich enthousiast als vrijwilliger: Sant'Elia, Marinetti en Boccioni werden eerst ingedeeld in een fietsbataljon en na een opleiding naar het front gestuurd. In november beseften

de militaire autoriteiten dat de fietsers met hun antieke wapens weinig nut hadden en werd hun eenheid opgeheven en werden ze naar het front aan de Isonzo, de 'bloedrivier' gestuurd. Marinetti werd zwaargewond bij een bombardement in begin 1917, Boccioni sneuvelde toen hij door een val onder zijn paard terechtwam. Sant'Elia ging op 20 oktober 1916 als tweede luitenant zijn mannen voor in de aanval. Hij sprong uit de loopgraaf en schreeuwde 'Voor de overwinning en voor Triest', ten aanval!' Zonder helm en met zijn rode haardos was hij een makkelijke prooi voor de vijand. Zijn laatste ontwerp maakte Sant'Elia als soldaat voor het kerkhof van zijn eigen Arezzo brigade in Monfalcone. Hij kwam er als een van de eersten te liggen. In 1921 werd hij herbegraven in zijn geboorteplaats Como.

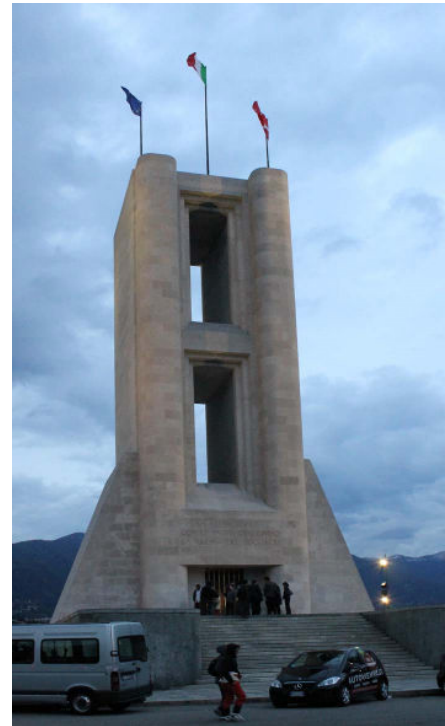
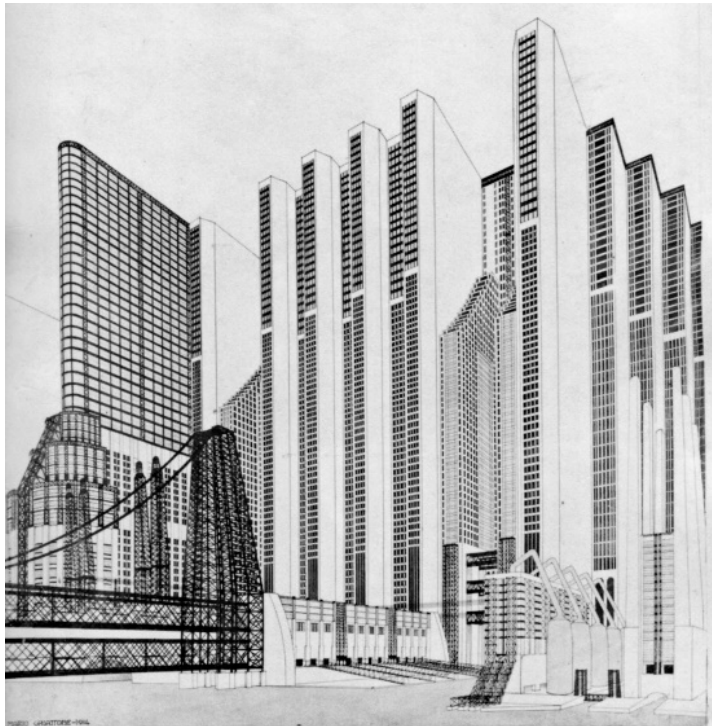

5. La Citta Nuova - Links: Station voor treinen en vliegtuigen (1914); rechts: huis met liften op vier niveaus

6. Antonio Sant'Elia – Ontwerpen voor elektriciteitscentrales (1914)

Het gevolg van zijn vroege dood was dat er van al zijn plannen nooit één is gerealiseerd. Toch heeft het futurisme wel invloed gehad op de Russische avant-garde, op de rationalisten, op Le Corbusier en meer recent op de hightech architectuur van Renzo Piano. Zijn schetsen doen ook denken aan de Fritz Lang's film *Metropolis* uit 1926 en natuurlijk ook aan de skylines van vele naoorlogse Amerikaanse steden. Moderne Amerikaanse architecten als Helmut Jahn en vooral John Portmann Jr. lijken door Sant'Elia geïnspireerd.

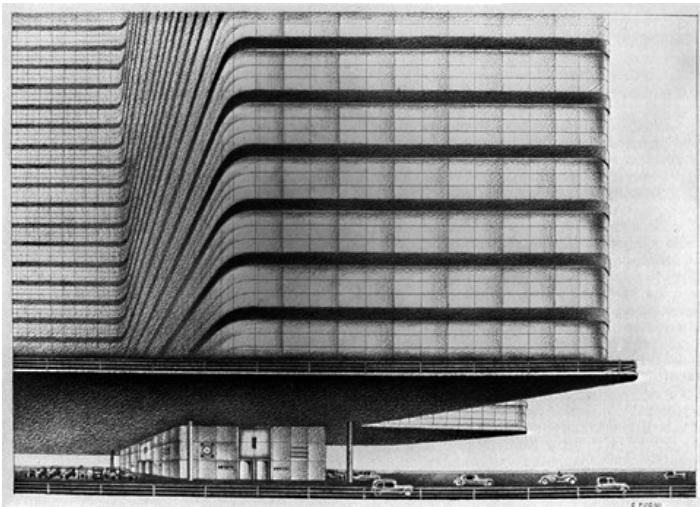

6. Links: Mario Chiattonne – *Constructies voor een moderne metropool (1914)*; rechts: oorlogsmonument in Como naar ontwerp van Sant'Elia

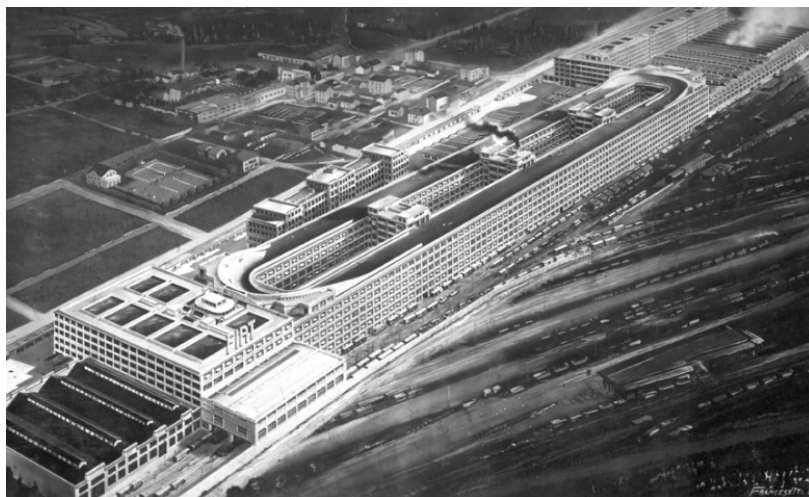
Het futurisme na de 1^e Wereldoorlog

De bloeitijd van het futurisme was na de oorlog al voorbij. Hoewel Marinetti herstelde, was het futurisme als kunstenaarsbeweging vrijwel voorbij. Marinetti werd vooral politiek actief en met nog enkele futuristen sloot hij zich steeds meer aan bij het fascisme van Mussolini. Belangrijke concurrenten voor de futuristische architectuur waren het Novecento, een groep kunstenaars die moderniteit en traditie wilden verbinden en het rationalisme, de in 1927 ontstane groep architecten onder de naam Gruppo 7, die vooral gericht waren op functionalisme. Alle groepen probeerden in het gevecht te komen bij Mussolini en beweerden fascistische architectuur te ontwerpen. Marinetti stelde in 1930 voor om een ontwerp van Sant'Elia te kiezen voor een oorlogsmonument in Como (Fig.6). Zoals ik eerder beschreef in Nieuwsbrief 6(2014) kreeg na enige strubbelingen de rationalist Giuseppe Terragni de opdracht het monument in wat aangepaste vorm te realiseren op basis van het oorspronkelijk ontwerp. Op 4 november 1933 werd het met veel fascistisch vertoon onthuld, waarbij de futuristen afwezig waren.

In het begin leken zowel rationalisme als futurisme wel enige steun te krijgen van Mussolini, hoewel hij zich nooit erg duidelijk uitsprak. Dit veranderde in 1937 toen Hitler in München de tentoonstelling ‘entartete Kunst’ organiseerde. Zijn toespraak bij die gelegenheid was een aanval op alle moderne kunst, waaronder kubisme, dadaïsme en futurisme “omdat het Jodendom deze in bezit had genomen”. Het jaar daarop kondigde ook Mussolini een reeks wetten uit tegen de Joden. Hij koos nu ook voor de monumentale architectuur van de staatsarchitect Piacini. Het tijdschrift “Artecrazia”, het officiële orgaan van de futuristische beweging, dat zich tegen de rassenwetten verklaarde, werd in 1939 door de censuur opgeheven.

7. Guido Fiorini, *Wolkenkrabber* 1928

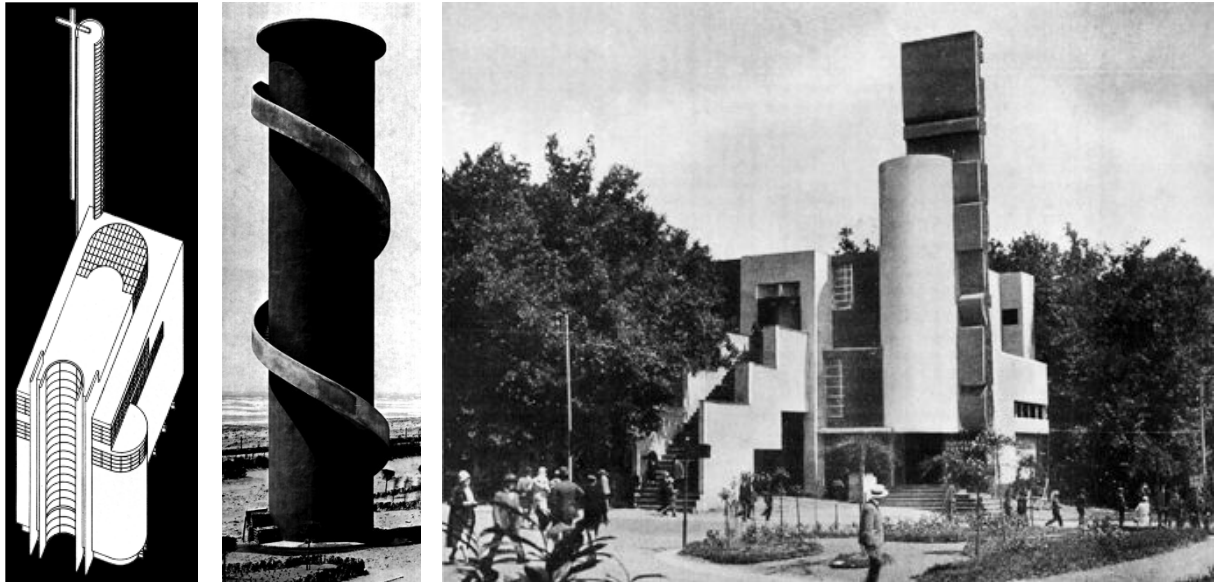

8. De Lingottofabriek van FIAT in Turijn, 1928, van Giacomo Matté-Trucco met op het dak het testcircuit; rechts de cilindrische hellingbaan waarover de auto's het dak konden bereiken

Dit alles betekende niet dat er in de jaren na de eerste wereldoorlog geen futuristische architectuur tot stand kwam. Het meest in het oog springende voorbeeld is dat van de Fiat Lingottofabriek in Turijn, waar rationalisme en futurisme wel heel dicht bij elkaar kwamen.(Fig.8). Op de foto uit 1928 is goed het autotestcircuit te zien op het dak van de fabriek. De auto's reden over een spiraalvormige hellingbaan naar het dak. Andere voorbeelden zijn Mazzoni's Watertoren voor het Jeugdkamp in Calambrone (Fig.9), Prampolini's Paviljoen voor

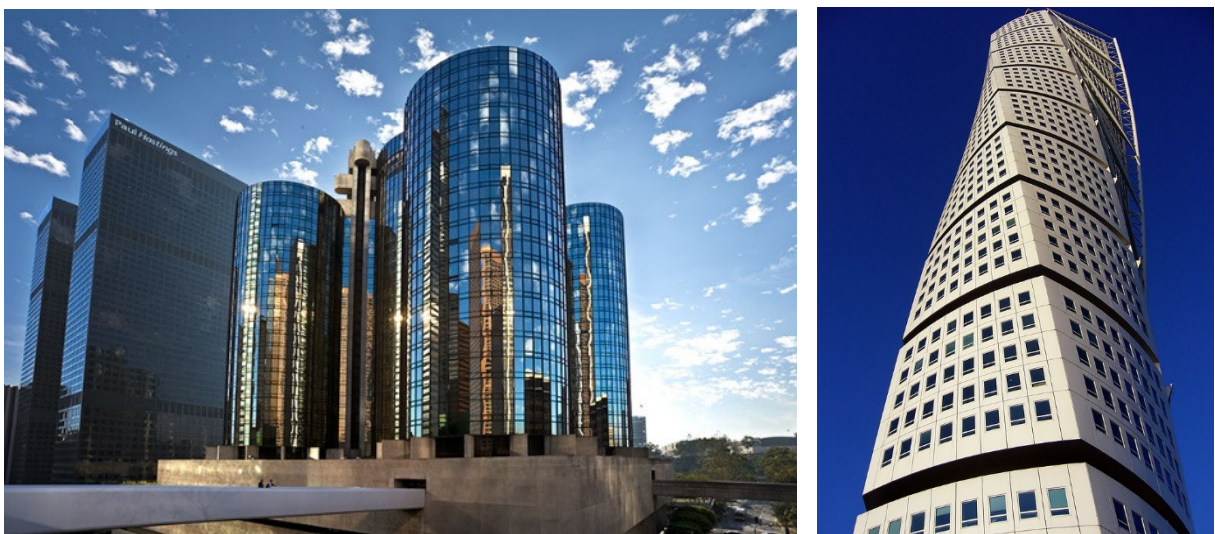

het park Valentino in Turijn (Fig.9), Fiorini's Paviljoen d'Italia en zijn Wolkenkrabber (Fig.7). De constructie van dit gebouw was baanbrekend omdat het bestond uit vloeren onder trekspanning verbonden met een centrale kolom. Ook was er een hele groep Turijnse futuristische architecten die zich in 1923 verenigden rond Luigi Colombo (bijgenaamd Fillia), hiertoe behoorden Ugo Pozzo, Diulgheroff, Beppe Ferdinando, Mino Rosso en Alberto Sartoria.

9. V.l.n.r. Fillia, project voor futuristische kerk; Angiolo Mazzoni, watertoren voor het (paramilitaire) jeugdkamp voor kinderen in Calambrone, 1926; Prampolini, paviljoen voor het park Valentino in Turijn, 1928

Marinetti overleed op 2 december 1944 en kreeg een staatsbegrafenis in Milaan. De belichaming van het futurisme was daarmee dood en met het overlijden van Mussolini in 1945 ook het fascisme.

10. Links: Het Westin Bonaventure hotel van de neo-futuristische architect John C. Portmann Jr. in Los Angeles; rechts: Gedraaid lichaam van Santiago Calatrava, Malmö, 2005

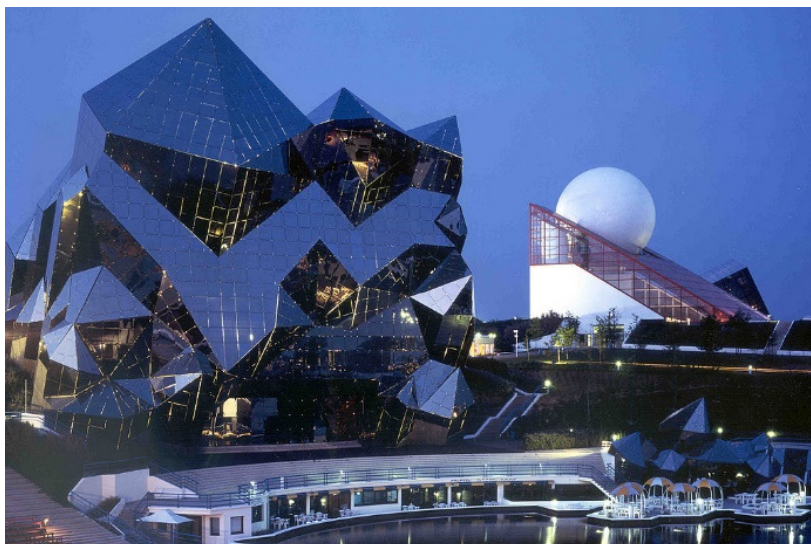
Het Futurisme na de 2^e Wereldoorlog: Neo-Futurisme

Eind jaren zestig, begin zeventig ontstond een nieuwe architectonische beweging met Finse architecten Eero Saarinen en Alvar Aalto, de Amerikaanse architecten Buckminster Fuller, John C. Portmann Jr., Adrian Wilson en Charles Luckman (Fig.11) en de Deense architecten Henning Larsen en Jorn Utzon. De Franse architect Denis Laming (Fig.12) noemde deze beweging later het Neo-Futurisme. Hoewel deze beweging niets te maken heeft met de waarden en politieke implicaties van Sant'Elia's futuristische architectuur, maakt zijn visie hem tot de grondlegger van de moderne architectuur. Duidelijke invloeden zien we bijvoorbeeld in John Portmann's Westin Bonaventure Hotel in Los Angeles met de liften aan de buitenkant van het gebouw (Fig.10).

*11. Hyatt Regency, Dearborn, 1976
van Charles Luckman;*

In de 21ste eeuw werd het neo-futurisme nog weer nieuw leven ingeblazen door de Iraakes-Britse architect Zaha Adid en de Spaanse architect Santiago Calatrava (Fig.10). Andere bekende namen zijn Norman Foster, Renzo Piano en Kenzo Tange. Wat deze architecten ook gemeen hebben met de futuristen is het gebruik van de mogelijkheden van de hightech industrie en technologie bij het ontwerp.

*12. Paviljoens voor Futuroscope,
Poitiers, 1984, Denis Laming*

Hieronder volgen enkele punten uit het geruchtmakende Manifest waarmee Marinetti het Futurisme inleidde. Dit en de vele volgende “Manifesten” zouden het communicatiemiddel worden van de futuristen. Ze werden op grote schaal gepubliceerd in tijdschriften, brochures, dagbladen, hand-outs en catalogi om een zo groot mogelijk publiek te bereiken.

Futuristisch Manifest

Filippo Tommaso Marinetti 20-2-1909

1. Wij willen de liefde voor het gevaar bezingen, de vertrouwdheid met energie en roekeloosheid.
2. Moed, vermetelheid en rebellie zullen essentiële elementen van onze poëzie zijn.
3. Tot nu toe verheerlijkte de literatuur de peinzende onbeweeglijkheid, extase en slaap. Wij willen de agressieve beweging verheerlijken, de koortsachtige slapeloosheid, de snelle passen, de salto mortale, de oorvijg en de vuistslag.
4. Wij verklaren dat de grootsheid van de wereld verrijkt is met een nieuwe schoonheid: die van de snelheid. Een raceauto, zijn motorkap versierd met dikke buizen als slangen met explosieve adem... een ronkende auto die als hij rijdt op een mitrailleur lijkt, is mooier dan de Nikè van Samotrake.
7. Er bestaat nog slechts schoonheid in de strijd. Een kunstwerk dat geen agressief karakter heeft kan nooit een meesterwerk zijn. Poëzie moet opgevat worden als een heftige aanval op de onbekende machten, om ze zo te dwingen zich aan de mens te onderwerpen.
8. Wij staan op de verste uitloper van het gebergte der eeuwen!... Waarom zouden we achterom moeten kijken als we de mysterieuze deuren van het Onmogelijke willen openrammen? Tijd en Ruimte zijn gisteren gestorven. Wij leven reeds in het absolute, want we hebben de eeuwige alomtegenwoordige snelheid reeds gecreëerd.
9. Wij willen de oorlog verheerlijken — enige hygiëne van de wereld —, militarisme, patriottisme, de verwoestende daden der anarchisten, de mooie ideeën waarvoor men sterft, en de minachting voor de vrouw.
10. Wij willen de musea vernietigen, de bibliotheken, academies van elk soort, en strijden tegen moralisme, feminisme en tegen ieder soort opportunistische of vulgaire lafheid.
11. Wij zullen de menigten loven die door arbeid, door het plezier of door de revolve in beweging zijn; de veelkleurige en veelstemmige branding van de revoluties in de moderne hoofdsteden; de nachtelijke fabrieken onder het felle licht van elektrische manen; de rokende gulzige stations die slangen opslokten; de fabrieken die aan wolken opgehangen zijn door de draden van hun rook en de glijdende vlucht van vliegtuigen met schroeven van wapperende vlaggen en het applaudisseren van een enthousiaste menigte.

Het Manifest van de Futuristische architectuur

Antonio Sant'Elia 11-7-1914

Ik bestrijd en veracht

1. De pseudo-architectuur van de Oostenrijkse, Hongaarse, Duitse en Amerikaanse avant-garde;
2. De hele klassieke architectuur, priesterlijke, theatrale, decoratieve, monumentale, elegante en behagende;
3. De instandhouding, reconstructie, reproductie van oude monumenten en paleizen
4. De loodrechte en horizontale lijnen, de kubus en piramide vormen, die statisch, zwaarmoedig, onderdrukkend en neerdrukkend zijn en absoluut vreemd aan onze nieuwste gevoeligheid;
5. Het gebruik van massieve, volumineuze, duurzame, verouderde en dure materialen.

En proclameer

1. Dat de futuristische architectuur de architectuur is van berekening, durf, en eenvoud; de architectuur van gewapend beton, ijzer, glas, textielvezels en alle vervangingsmaterialen voor hout, steen en baksteen, waarmee men de grootste elasticiteit en lichtheid kan bereiken;
2. Dat de futuristische architectuur desondanks geen droge combinatie is van bruikbaarheid en nuttigheid, maar kunst blijft, dat wil zeggen synthese en expressie;
3. Dat schuine en ellipsvormige lijnen dynamisch zijn en op grond van hun aard een emotionele kracht bezitten die duizend maal meer superieur is in vergelijking met loodrechte en horizontale en dat er geen dynamische integrerende architectuur kan zijn die daar geen gebruik van maakt;
4. Dat decoratie, als iets dat toegevoegd wordt aan de architectuur, absurd is *en dat de decoratieve Futuristische architectuur alleen afgeleid kan worden van het gebruik en plaatsing van ruwe, naakte of sterk gekleurde materialen;*
5. Dat juist zoals de ouderen hun kunstzinnige inspiratie kregen van elementen uit de natuur, wij - materieel en geestelijk kunstmatig – onze inspiratie moeten vinden in de nieuwe mechanische wereld die we hebben geschapen en waarvan de architectuur de mooiste uitdrukking moet zijn, de volledige synthese, de effectiefste artistieke uitdrukking;
6. Dat de opvatting dat architectuur de kunst is van het organiseren van gebouwwormen volgens van te voren vastgestelde criteria, dood is;
7. Dat architectuur opgevat moet worden als de poging om vrij en moedig de mens en zijn omgeving in harmonie te brengen, dat wil zeggen om van de wereld der dingen een directe projectie te maken van de menselijke geest;
8. Dat we van een zo opgevatte architectuur niet de geboorte moeten verwachten van de gewoonlijke lijnen en vormen, omdat Futuristische architectuur fundamenteel kortlevend en tijdelijk zal zijn. *Onze huizen zullen minder lang leven dan wijzelf. Iedere generatie moet zijn eigen stad opnieuw maken. Deze constante vernieuwing van de architectonische omgeving zal bijdragen aan de overwinning van het futurisme, zoals al bevestigd in Vrije Woorden, Plastische Dynamiek, Muziek zonder constant ritme, en de Kunst van geluiden*